

MERGINA

1

Ant uolos vidury vandenyno gyveno mergina.
Tas vandenynas kitoks, nei įsivaizduojate.
Ir uola kitokia.

Tačiau mergina *galbūt* kaip tik tokia, apie kokią pagalvojote, – jeigu įsivaizdavote švelniabalsę svajoklę, pametusią galvą dėl puodelių.

Vyrai dažnai sakydavo, kad merginos plaukai primena kviečius. Kiti lygino juos su karamele arba medumi. Mergina stebėdavosi, kodėl vyrai taip dažnai renkasi maisto metaforas moterų bruožams nusakyti. Tuos žmones kamavo savotiškas alkis; derėjo jų pasisaugoti.

Merginos manymu, jos plaukų spalvą visiškai tiksliai apibūdino žodis „šviesrudžiai“. Tiesą pasakius, atspalvis – toli gražu ne svarbiausia jų ypatybė. Plaukai buvo siaubingai nepaklusnūs. Kas rytą mergina narsiai sutramdydavo juos šepėčiu ir šukomis, supindavo į standžią kasą ir supančiodavo kaspinu. Deja, kelios sruogos vis vien išigudrindavo išsprūsti ir laisvai plaikstydavosi vėjyje, džiugiai sveikindamosi su praeiviais.

Mergaitę pakrikštijo labai nevykusių vardu – Glorfa (nesmerkit – tai giminės tradicija), tačiau dėl nepaklusnių plaukų visi ją vadino Sruoge. Ši pravardė, Sruogės nuomone, buvo išskirtiniausias jos bruožas.

Sruogei augant, pragmatizmas pamažėle įsiskverbė jai iki kaulų smegenų. Tai dažna žmonių, gyvenančių atšiauriose, niūriose salose – be jokios galimybės ištrūkti, – yda. Kasdienė akistata su juodų akmenų peizažu nori nenori pakeičia požiūrį į gyvenimą.

Sala priminė kreivą senolio pirštą, stirksantį iš vandenyno ir baksnojantį horizonto link. Ant nederlingo juodo druskakmenio plynės tilpo didokas miestas ir hercogo dvaras. Vietiniai vadino salą Uola, tačiau žemėlapiuose ji buvo pažymėta kaip Digeno kyšulys. Niekas nebepprisiminė, kas tas Digenas, bet šis, matyt, buvo nekvailas vyrukas, mat paspruko iš salos netrukus po to, kai davė jai savo vardą, – ir daugiau nekėlė čion kojos.

Vakarais Sruogė dažnai įsitaisydavo tėvų verandoje ir, gurkšnodama sūrstelėjusią arbatą iš kurio nors mėgstamo puodelio, žvalgydavosi į žalią vandenyną. Ne, nesuklydau – vandenynas išties buvo žalias. Be to, jis buvo nešlapias. Bet apie tai kiek vėliau.

Saulei leidžiantis Sruogė mąstydavo apie Uolą aplankančius jūreivius. Tiesą pasakius, joks sveiko proto žmogus nebūtų pavadinęs salos turistų traukos vieta. Juodas druskakmenis be paliovos trupėjo ir skverbėsi į kiekvieną plyšelį. Dėl to buvo beveik neįmanoma verstis žemdirbyste – druska beregint persunkdavo visą atsivežtą juodžemį. Vieninteliai žalumynai, kurių užsiauginavo salos gyventojai, vešėjo komposto dėžėse.

Saloje veikė svarbūs gręžiniai, išgaunantys vandenį iš giliai glūdinčio sluoksniu, – tai ir traukė praplaukiančius laivus. Deja, druskų kasyklose burzgiančios mašinos nepaliamajam spjaudė į dangų juodus dūmus.

SRUOGĖ IŠ SMARAGDINĖS JŪROS

Taigi, oras čia buvo slogus, žemė bergždžia, kraštovaizdis gniuždantis. Oi, ar jau paminėjau nuodingąsias sporas?

Digeno kyšulys driekėsi netoli Smaragdinio lunagrio. Turbūt žinote, kad terminas „lunagris“ reiškia dvylika mėnulių, išsidėsčiusių aplink Sruogės planetą nepakenčiamai žemose nekinamose orbitose. Kad ir kur keliautumėt, vienas iš tų dvylikos, uždengiantis kone trečdalį dangaus, nuolat šmėzuos jums prieš akis lyg koks krislas.

Vietiniai garbino mėnulius kaip dievybes; taip, visiškai jums pritariu – tai kur kas kvailiau nei jūsiškė religija. Šiaip ar taip, prisiminus sporas, lyg spalvotos smiltys byrančias ant planetos paviršiaus, nesunku susigaudyti, iš kur atsirado tie prietarai.

Sporos žiro iš lunagrių, o Smaragdinis lunagris šmėkšojo pakibęs bemaž penkiasdešimt ar šešiasdešimt mylių* virš salos. Milžiniškas spalvingų, ryškiai žėrinčių ir mirtinai pavojingų grūdelių fontanas buvo kone ranka pasiekiamas. Sporos kaupėsi vandenynų įdubose, užliedamos jas ne vandenių, bet keistomis dulkėmis. Laivai skrodė tas dulkių jūras, kaip jūsų pasaulio laivai skrodžia vandenį. Sakot, neįprasta? Kiek kitų planetų aplankėt? Kas žino, gal daugumos jų gyventojai plaukioja žiedadulkių vandenynais ir kaip tik *jūsiškis* pasaulis yra keisčiausias iš visų.

Pavojų kėlė tik sudrėkusios sporos. Tai gan didelė problema, turint omeny, kiek skysčių išskiria net ir visiškai sveiko žmogaus kūnas. Gavusios bent lašelytį drėgmės, sporos pašėlsta dygti, o tai baigiasi gan nemalonia patirtimi arba mirtimi. Pavyzdžiui, įkvėpus žalių sporų, seilės jūsų burnoje beregint išdaigintų virkščių; įdomesniais atvejais šios įsirangytų į sinusus ir prasikaltų kur nors paakiuose.

* 1 mylia – apie 1,6 km. (Čia ir toliau – *vert. past.*)

Sporas neutralizuodavo dvi medžiagos: druska ir sidabras. Štai todėl Digeno kyšulio gyventojai nesibjaurėjo sūrstelėjusiu vandens ir maisto poskoniu. Vaikai nuo mažumės mokėsi visų svarbiausios taisyklės: sidabras ir druska – žudiko pabaiga. Visai mielas eilėraštas, jeigu esat vienas tų barbarų, kuriems patinka netikslus rimas.

Šiaip jau, sudėjus sporas, druską ir smogą, nesunku suprasti, kodėl karalius, kuriam tarnavo hercogas, nusprendė išleisti įsaką, draudžiantį saliečiams palikti Uolą. Taip, tokį sprendimą paaiškino skambios kariškos frazės, kaip antai: „operatyvinis personalas“, „strateginis aprūpinimas“ ir „saugi inkarvietė“, bet visi žinojo tiesą. Sala buvo tokia nyki, kad net smogui nesinorėjo čia tvyroti. Retkarčiais į uostą atplaukdavo laivų; įgula atlikdavo reikalingus remonto darbus, atiduodavo atliekas į komposto dėžes, papildydavo šviežio vandens atsargas. Tačiau visi jūrininkai griežtai laikėsi karaliaus potvarkio: nė vienas salietis negali išplaukti iš Digeno kyšulio. Niekada.

Štai todėl Sruogė ir sėdėdavo vakarais ant gimtojo namo laiptelių žvalgydamasi į tolstančius laivus, į sporas, stulpų žyrančias iš lunagrio, į saulę, išnyrančią iš už mėnulio ir slenkančią horizonto link. Mergina gurkšnodavo sūrį arbatą iš puodelio, išmarginto arklių paveikslėliais, ir mąstydavo: „Tai išties savotiškai gražu. Man patinka sala. Noriu nugyventi čia visą gyvenimą.“

SODININKAS

.

2

Turbūt nustebot, perskaitę paskutinius žodžius. Sruogė *nori* pasilikti ant Uolos? Jai čia *patinka*?

O kaipgi nuotykių troškimas? Kelionių aistra? Svajonė pamatyti kuo daugiau pasaulio?

Ką gi, čia ne ta istorijos dalis, kurioje galima uždavinėti klausimus, tad malonėkit pasilaikyti juos sau. Šiaip ar taip, pasistenkit suprasti: mano pasakojimo veikėjai yra tokie, kokie yra, bet sykiu ir *ne* tokie, kokie atrodo iš pirmo žvilgsnio. Tai pasakojimas apie prieštaras. Kitaip tariant – apie žmones.

Štai dėl to Sruogė nebuvo didvyrė įprasta prasme. Mergina niekuo nesiskyrė nuo kitų. Tiesą pasakius, ji manė esanti baisi nuoboda. Gardžiavosi apyšilte arbata. Laiku gulė miegoti. Mylėjo tėvus, retkarčiais susikivirčydavo su broliu, mėgo tvarką. Neblogai siuvinėjo, kepė puikius pyragus, tačiau jokiais kitais dėmesio vertais įgūdžiais nepasižymėjo.

Sruogė slapčia nelankė fechtavimosi treniruočių. Nesikalbėjo su gyvūnais. Merginos gyslomis tekėjo ne karališkųjų vėjavaikių

ar dievybių kraujas – nors, pasak gandų, prosenelė Glorfa kitados pamojavo karaliui nuo Uolos viršūnės. Tačiau tąsyk karališkasis laivas plaukė už daugybės mylių nuo salos, tad Sruogė nemanė, kad tas įvykis kuo nors svarbus.

Trumpai tariant, ji buvo normali paauglė. Bendraamžės be paliovos tvirtino esančios ne tokios kaip „visi kiti“ ir Sruogė ilgainiui sumojo, kad „visi kiti“ tiesiog reiškia ją. Tos merginos, žinoma, neklydo dėl savo unikalumo – tiesą pasakius, jos buvo taip įgudusios išsiskirti, kad darė tai unisonu.

Sruogė buvo kur kas supratingesnė už daugelį žmonių ir labai nemėgo apsunkinti jų prašymais. Kitoms kvatojantis ar laidant juokelius apie ją, mergina netardavo nė žodžio. Juk pašaipūnės taip smagiai leido laiką. Būtų buvę nemandagu sugadinti pramogą ir įžūlu reikalauti, kad jos užsičiauptų.

Kartkartėmis maištingesni jaunuoliai iš Digeno kyšulio pasižadavo ieškoti nuotykių tolimuose vandenynuose. Sruogei tokia mintis kėlė šurpą. Kaip ji paliktų tėvus ir brolių? Puodelius?

Ji brangino savo kolekciją. Turėjo dailių porcelianinių, rankomis ištapytų puodelių, molinukų šiurkščiu paviršiumi ir daug mačiusių nudremžtų medinių bokalų.

Kai kurie jūreiviai, užsukantys į Digeno kyšulį, žinojo apie Sruogės pomėgį, tad kartkartėmis atveždavo jai puodelių iš visų dvylikos jūrų pakrančių – tolimų kraštų, kuriuose, kaip kalbėjo žmonės, sporos buvo sodriai raudonos, žydros ar netgi *auksinės*. Sruogė atsidėkodavo už dovanas pyragais – kepdavo juos iš produktų, įsigytų už grašius, uždirbtus plaunant langus.

Lauktuvės dažniausiai būdavo gerokai apdilusios, bet Sruogė nesuko dėl to galvos. Nuskilimas ar įranta reiškė, kad puodelis turi *istoriją*. Mergina džiaugėsi jais visais, nes kiekvienas atnešdavo dalelę pasaulio. Kaskart gurkšnodama arbatą Sruogė

įsivaizduodavo ragaujanti užjūrio patiekalus bei gėrimus – ir galbūt truputį suprantanti tuos puodelius pagaminusius žmones.

Kiekvieną dovaną ji parodydavo Čarliui.

Čarlis tvirtino prižiūrintis hercogo sodą ant Uolos viršūnės, tačiau Sruogė žinojo, kad iš tikrųjų jis – hercogo sūnus. Vaikino rankos buvo švelnios it vaiko, be menkiausios nuospaudos, ir maitinosi jis geriau nei bet kuris kitas salietis. Čarlio plaukai visada būdavo dailiai pakirpti, o ant piršto, kur didikai įprastai mūvi žiedą su monograma, bolavo šviesesnis ruoželis – akivaizdu, kad pamatęs Sruogę jaunas hercogas signetę nusiimdavo.

Be to, merginai kilo abejonių dėl „sodo“. Šiaip ar taip, dvaras dunksojo ant Uolos. Kitados hercogo valdose stypo medis, bet prieš keletą metų apdairiai nudžiūvo. Tačiau dvaro teritorijoje pūpsojo keletas vazonų su augalais, suteikiančių Čarliui dingstį toliau apsimetinėti.

Sruogei kopiant takeliu į dvarą, palei kojas sūkuriavo vėjo taršomos pilkos dulkelės. Pilkos sporos buvo negyvos – Uolą gaubiančiame ore pakako druskos, kad jas neutralizuotų, – tačiau mergina iš įpročio sulaikė kvapą. Priėjusi išsišakojimą, pasuko kairėn – dešinys takas vedė į kasyklas, – tada serpantinu pakilo prie iškyšulio.

Dvaras kėpsojo lyg putli varlė, išsipleikusi ant lelijos žiedo. Sruogė galėjo tik spėlioti, kuo ši vieta sužavėjo hercogą. Čia smogas buvo ranka pasiekiamas, tad galbūt šeimininkas džiaugėsi tokio pat gižaus būdo kaimynu. Kopiant į kalnėn tekdavo išlieti nemažai prakaito – bet braškancios hercogo šeimynykščių drabužių siūlės piršo mintį, kad didikams neprošal šiek tiek pasportuoti.

Valdas saugojo penki kareiviai (tądien budėjo tik Snagus ir Lidas), ir jie puikiai dirbo savo darbą. Šiaip ar taip, jau balažin kiek metų niekas iš hercogo šeimos neatsisveikino su gyvenimu dėl

kurios nors iš begalės grėsmių, tykančių didiko ant Uolos. (Prie tokių pavojų priskiriamas nuobodulys, kojos piršto trauma ir į ne tą gerklę pataikęs koblerio* kąsnis.)

Savaime suprantama, Sruogė atnešė kareiviams pyragėlių. Vyrukams vaišinant, ji svarstė, ar neparodžius tiedviem naujausio puodelio – skardinio, išmarginto rašmenimis, kurie, užuot ėję iš kairės į dešinę, leidosi iš viršaus žemyn. Bet ne, Sruogė nenorėjo jų varginti.

Sargybiniai praleido merginą, nors šiandien ir nereikėjo plauti dvaro langų. Čarlis kieme švaistėsi špaga. Pamatęs viešnią numetė ginklą ir skubiai nusitraukė žiedą su monograma.

– Sruoge! – šūktelėjo. – Maniau, šiandien neateisi!

Ką tik septynioliką gimtadienį atšventęs Čarlis buvo dviem mėnesiais vyresnis už Sruogę. Ji jau buvo igudusi perprasti visas draugo veide besimainančias šypsenas. Pavyzdžiui, ši, nudrykusi nuo ausies iki ausies, reiškė, kad vaikinas nuoširdžiai džiaugiasi dingstimi užbaigti fechtavimosi treniruotę. Čarlis nesižavėjo tuo užsiėmimu taip karštai, kaip norėjosi jo tėvui.

– Fechtuojiesi? – nustebo Sruogė. – Argi sodininkui reikia fechtuotis?

Draugas pakėlė ploną dvikovos špagą.

– Tu apie šitą? Juk tai *sodininkystės* įrankis!

Jis neryžtingai bakstelėjo į vieną iš kieme augančių vazoninių augalų. Tas bėdulis dar šiaip taip laikėsi nenudžiūvęs, bet Čarlio perrėžtas lapas aiškiai nepadidino jo šansų išgyventi.

– Sodininkystės įrankis, – pakartojo Sruogė. – *Špaga*.

– Taip tvarkomasi karaliaus saloje, – paaiškino Čarlis ir darsyk užsimojo. – Žinai, juk ten amžinai karas. Kai pagalvoji, normalu,

* Pyragas, gaminamas vaisius ar uogas užpilant tešla.

kad sodininkai geni augalus špagomis. Nesinorėtų būti užpultam beginkliui.

Jaunajam hercogui prastai sekėsi dumti akis, bet kaip tik dėl to jis patiko Sruogei. Čarlis buvo *nuoširdus*. Jis netgi melavo kitaip nei visi. Vaikino melagystės buvo tokios nevykusios, kad net negalėjai ant jo pykti. Atviras Čarlio melas pranoko daugelio žmonių tiesą.

Jis dar kartą vangiai dūrė augalėlio pusėn, tada pažvelgė į Sruogę ir kilstelėjo antakį. Mergina pakraipė galvą. Čarlis nutaisė „pričiupai mane, bet negaliu to pripažinti“ šypsena, išmeigė špagą į žemę vazone ir plestelėjo ant žemos tvorelės.

Hercogų sūnams nederą plėščioti ant tvorelių, tad galime sakyti, kad Čarlis turėjo išskirtinį talentą.

Sruogė atsisėdo šalia, krepšį pasidėjo ant kelių.

– Ką atnešei? – parūpo Čarliui.

Ji išėmė nedidelį mėsos pyragą.

– Su balandiena, – tarė, – ir morkomis. Pagardintas čiobrelių padažu.

– Taurus derinys, – pagyrė draugas.

– Kažin ar hercogo sūnus tau pritartų, jeigu čia būtų.

– Hercogo sūnui galima valgyti tik tuos patiekalus, kurių pavadinimuose yra keistų užsieninių diakritinių ženklų, – paaiškino Čarlis. – Ir niekas neleistų nutraukti fechtavimosi treniruotės dėl maisto. Kokia laimė, kad aš nesu jis.

Tai taręs atsikando pyrago. Sruogė atidžiai stebėjo vaikiną veidą. Ir štai lūpose sušvito pasitenkinimo vypsny. Ji visą dieną laužė galvą, ką paruošti iš uosto turguje pirktų produktų, kad išvystų šią ypatingą šypseną.

– Ką dar man atnešei?

– Sodininke Čarli, – priekaištingai tarė Sruogė, – čiaumoji visiškai nemokamą pyragą ir dar drįsti prašyti daugiau?

– Drįstu? – sumurmėjo jis pilna burna ir kumštelėjo krepšį. – Žinau, kad ten dar šis tas yra. Nagi, parodyk.

Mergina nusišypsojo. Kam nors kitam būtų nedrįsusi įkyrėti, bet Čarlis – tai ne kas nors kitas. Ji ištraukė skardinį puodelį.

– Och, – iškvėpė jaunas hercogas ir padėjęs pyragą į šalį pagarbiai paėmė puodelį abiem rankomis. – Šitas ypatingas.

– Ar žinai, kokie čia rašmenys? – nekantriai paklausė Sruogė.

– Tai senoji irialių kalba, – atsakė Čarlis. – Jie išnyko. Visa tau-ta ėmė ir – puf – išgaravo. Vieną dieną gyveno sau ir vargo nema-tė, kitą – dingo kaip nebuve. Sala liko negyvenama. Tai atsitiko prieš tris šimtus metų, taigi nerastum nė vieno, kuris būtų matęs irialius, tačiau manoma, kad jie buvę šviesiaplaukiai. Kaip tu. Sau-lės spindulių spalvos plaukais.

– Mano plaukai ne saulės spindulių spalvos, Čarli.

– Tavo plaukai būtų saulės spindulių spalvos, jeigu spinduliai būtų šviesiai rudi.

Reikia pasakyti, kad vaikas dievino žaisti su žodžiais. Tiesa, dažnokai žodžiai žaisdavo vieni.

– Galėčiau lažintis, kad šitas puodelis matęs ir šilto, ir šal-to, – tęsė Čarlis. – Nukaltas irialių didikui, dienos, kai jį – ir jo žmones – pasiėmė dievai, išvakarėse. Pamirštą ant stalo puodelį priglaudė vargšė žvejė, pirmoji įžengusi į salą ir pamačiusi, kad ši – o siaube! – tuštut tuštutėlė. Moteris padovanojo puodelį anūkui, o šis tapo piratu. Vieną dieną visas nedorai įgytas pirato turtas nugrimzdo sporose. Ir tik dabar, ištisą amžinybę glūdėjęs tamsoje, lobis rado kelią pas tave.

Vaikas iškėlė puodelį į šviesą.

Sruogė klausėsi ir šypsojosi. Plaudama dvaro langus retkar-čiais nugirsdavo Čarlio tėvus barant sūnų už plepumą; jie buvo įsitikinę, kad tai kvaila ir nedera jo padėties žmogui. Retai kada

SRUOGĖ IŠ SMARAGDINĖS JŪROS

leisdavo jam užbaigti sakinį. Sruogė gailėjo Čarlio. Taip, kartkartėmis draugas duodavo valią liežuviui, bet tik dėl to, kad žavėjosi *istorijomis* – taip, kaip ji žavėjosi *puodeliais*.

– Ačiū, Čarli, – sukuždėjo.

– Už ką?

– Už tai, kad duodi, ko man reikia.

Čarlis suprato, ką ji turi omeny. Ne puodelius ir ne istorijas.

– Visada prašom, – atsiliepė glustelėjęs delnu jai prie rankos. – Visad duosiu tau tai, ko panorėsi, Sruoge. Ir visada gali pasakyti, ko nori. Žinau, kad kitiems to nesakai.

– O ko nori *tu*, Čarli? – paklausė Sruogė.

– Nežinau. Na, nebent vieno dalyko. Tai, ko nederėtų norėti. Man *derėtų* norėti nuotykių. Kaip pasakose. Esi jų girdėjusi?

– Pasakas apie gražiąsias mergeles, kurios nuolat patenka į nelaisvę ir nelabai turi ką veikti, tik sėdėti rankas sudėjusios? Nebent retkarčiais pašūkčioja pagalbos?

– Turbūt tą jos ir daro, – pritarė Čarlis.

– Kodėl visos pasakų herojės – gražiosios mergelės? Ar būna ir negražių? Gal tos mergelės gražios ne išore, bet vidumi? Kaip skanus, bet neišvaizdus patiekalas? Galėčiau būti tokia mergelė. Moku gaminti, – vyptelėjo Sruogė. – Čarli, kaip gerai, kad mes ne pasakoje. Mane tikrai pagrobtų.

– O aš turbūt greitai žūčiau, – pridūrė vaikas. – Aš bails, Sruoge. Tai gyna tiesa.

– Nesąmonė. Tu tiesiog žmogus.

– Ar kada nors... matei, koks būnu šalia hercogo?

Sruogė tylėjo. Jai teko matyti Čarlį šalia tėvo.

– Jeigu būčiau ne bails, – tęsė draugas, – pasakyčiau tai, ko nedrįstu. Bet, Sruoge, jeigu patektum į nelaisvę, aš tave išgelbėčiau. Apsirengčiau šarvus. Spindinčius šarvus. Arba nespindinčius.